Het broeit in Nederlandse steden, het gist en borrelt er. Stedelingen bekommeren zich om het voedsel dat ze dagelijks in hun mond stoppen. Is het gezond? Waar komt het vandaan? Hoe is het gemaakt? Stedelingen maken zich druk om hun leefomgeving: is die leefbaar, is die groen genoeg, biedt die voldoende contact met de natuur? Stedelingen willen dat hun kinderen een boerderij kunnen beleven, geen kinderboerderij, nee, een echte, met een echte boer die echt voedsel maakt. Stedelingen maken zich druk om sociale cohesie en integratie: welke rol kunnen landbouw en voedsel daar in spelen?

In 2008 en 2009 verzamelden we 6 pionierende initiatieven. Stuk voor stuk in gang gezet door gedreven en inspirerende stedelingen die met landbouw, voeding en platteland bezig zijn. Niet vanuit een perspectief van ‘red de boer’, maar juist vanuit een duidelijk geformuleerde stedelijke vraag. Deze mensen opereren in de frontlinie van een nieuwe generatie stad-platteland relaties.

We vormden een Community of Practice; een gemeenschap van ervaringsdeskundigen. Essentieel aan deze methode is dat deelnemers halen en brengen en zo bouwen op elkaars ervaring, rondom een elke keer opnieuw scherpgestelde vraag van de ontvangende stad. Aan het einde van de rit hebben we met elkaar vijf aanbevelingen opgesteld. Dit verslag start met deze aanbevelingen. Daarna volgen vijf paragrafen met uitwerkingen van deze aanbevelingen. In de bijlage leest u over de deelnemers.

Wij wensen u veel leesplezier en vooral veel vooruitgang in mooie, nieuwe en gezonde relaties tussen stad en platteland!

September 2009

NETWERK PLATTELAND

Een welvarend PLATTELAND begint in de STAD

Aanbevelingen van de Community of Practice ‘Naar een nieuwe generatie stad-land relaties’

Een welvarend **PLATTELAND** begint in de **STAD**

Aanbevelingen van de Community of Practice
'Naar een nieuwe generatie stad-land relaties'

Het broeit in Nederlandse steden, het gist en borrelt er. Stedelingen bekommeren zich om het voedsel dat ze dagelijks in hun mond stoppen. Is het gezond? Waar komt het vandaan? Hoe is het gemaakt? Stedelingen maken zich druk om hun leefomgeving: is die leefbaar, is die groen genoeg, biedt die voldoende contact met de natuur? Stedelingen willen dat hun kinderen een boerderij kunnen beleven, geen kinderboerderij, nee, een echte, met een echte boer die echt voedsel maakt. Stedelingen maken zich druk om sociale cohesie en integratie: welke rol kunnen landbouw en voedsel daar in spelen?

In 2008 en 2009 verzamelden we 6 pionierende initiatieven. Stuk voor stuk in gang gezet door gedreven en inspirerende stedelingen die met landbouw, voeding en platteland bezig zijn. Niet vanuit een perspectief van "red de boer", maar juist vanuit een duidelijk geformuleerde stedelijke vraag. Deze mensen opereren in de frontlinie van een nieuwe generatie stad-platteland relaties.

We vormden een Community of Practice; een gemeenschap van ervaringsdeskundigen. Essentieel aan deze methode is dat deelnemers halen en brengen en zo bouwen op elkaars ervaring, rondom een elke keer opnieuw scherpgestelde vraag van de ontvangende stad. Aan het einde van de rit hebben we met elkaar vijf aanbevelingen opgesteld. Dit verslag start met deze aanbevelingen. Daarna volgen vijf paragrafen met uitwerkingen van deze aanbevelingen. In de bijlage leest u over de deelnemers. Wij wensen u veel leesplezier en vooral veel vooruitgang in mooie, nieuwe en gezonde relaties tussen stad en platteland!

Gaston Remmers en Bart Pijnenburg
September 2009

Een verruimd verantwoordelijkheidsgevoel voor integrale stadland-schappen

De deelnemers aan deze Community of Practice, stedelingen, ervaren hun leefomgeving als een integraal geheel. Het land maakt deel uit van de stad, en de stad is deel van het land. Zorg dragen voor de stad is in wezen hetzelfde als zorg dragen voor landbouw en platteland. Het land, de omgeving, maakt integraal onderdeel uit van hun bestaan, en ze nemen er ook verantwoordelijkheid voor. Steeds meer stedelingen werken vanuit een *verruimd verantwoordelijkheidsgevoel,* en dat is precies wat nodig is in de 21ste eeuw. De Community of Practice naar *een nieuwe generatie stad-land relaties* pleit ervoor dit verruimd gevoel van verantwoordelijkheid te versterken, en te werken aan *stadland-schappen* van internationale allure, met grote betekenis voor haar inwoners en gasten. Om dat te creëren hebben we de volgende operationele aanbevelingen geformuleerd.

Aanbevelingen aan de Ministers van LNV en VROM, provincies en gemeenten

1. **INTEGRATIE** - Benader stad-land als natuurlijk eenheid, als ware het een stroomgebied, ga voorbij aan opdeling tussen stad en buitengebied, sectoraal beleid en laat partijen beter samenwerken.

2. **RUIMTELIJK BELEID** - Integreer landbouw in planologisch/ stedenbouwkundig denken en creëer bestemmingsplancategoriën die stadslandbouw eenvoudig en natuurlijk inpasbaar maken.

3. **FINANCIERING** - Onderzoek nieuwe financieringsmechanismen en andere instrumenten om landbouwgrond in de stad of nabij de stad betaalbaar te houden.

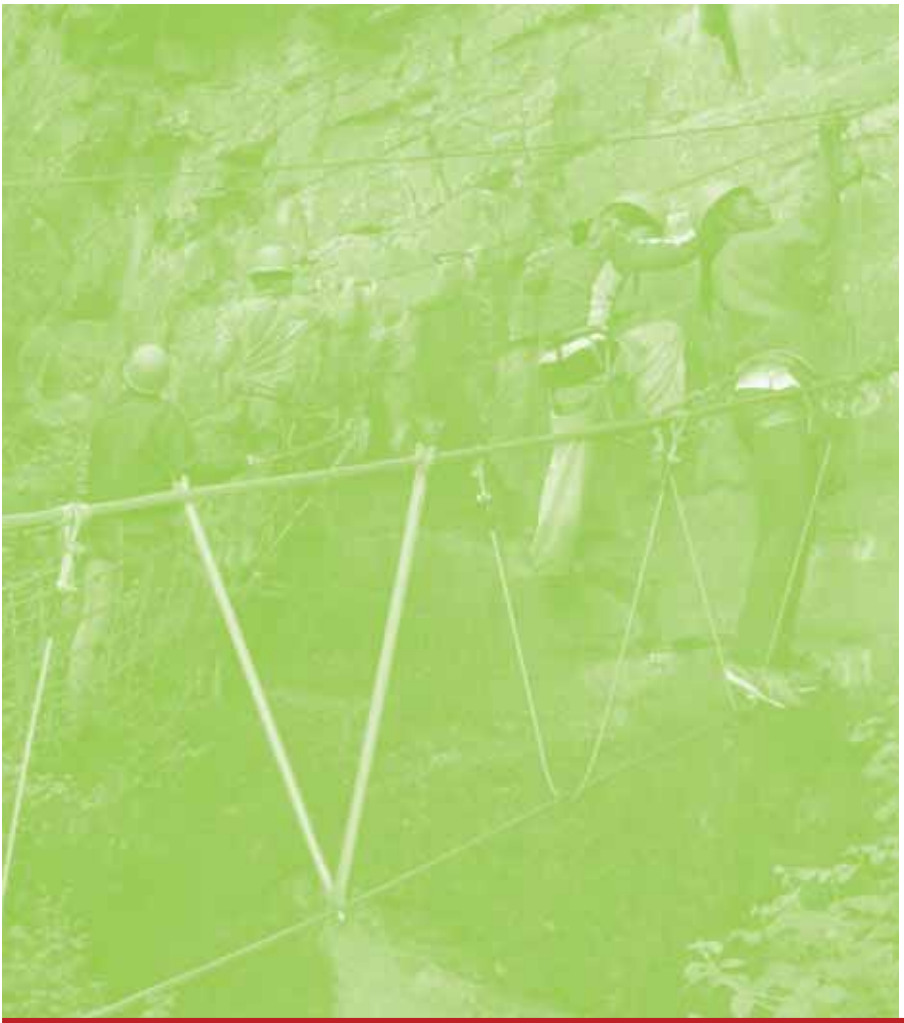
4. **COMMUNICATIE** - Doe veel meer aan bewustwording en inzicht in relatie tussen landbouw, voedselverwerking, voeding en gezondheid, en stedelijke vitaliteit.

5. **FACILITATIE** - Bouw voort op maatschappelijke stedelijke initiatieven die vanuit een stedelijke vraag bezig zijn met landbouw, voeding en platteland en leer van hun ervaringen. Faciliteer hun ontwikkeling met kennis, organisatie en geld.

In de volgende paragrafen gaan we één voor één in op deze vijf aanbevelingen, en werken we de analyse nader uit.

1 INTEGRATIE

Samenwerken om barrières te slechten

Analyse

Gemeenten betalen over het algemeen alleen voor zaken binnen gemeente-grenzen, de provincies kijken naar het landelijk gebied. De opgave van een nieuwe stad-land relatie gaat echter over deze grenzen heen en valt daardoor vaak tussen wal en het schip. Daarnaast is deze opgave integraal; het gaat over gezondheid, over klimaat (minder voedselkilometers), over stedelijke ontwikkeling, over economie, over landbouw, landschap, over educatie, zorg etc. Dit botst met sectoraal beleid. Initiatiefnemers passen niet in een hokje, weten niet waar ze kunnen aankloppen met hun idee en worden dan ook vaak door overheden van het kastje naar de muur gestuurd.

Concrete voorbeelden

- Lekker Utregs, als samenwerkingsverband van Milieucentrum Utrecht en Stichting Aarde, werkt al sinds jaren aan nieuwe economische ketens tussen producenten en consumenten in en rondom Utrecht, met als doelstelling het beperken van voedselkilometers, het beschikbaar maken van eerlijk en goed voedsel, en het versterken van de economische basis van Utrechtse agrariërs. Ze hebben burgers, agrariërs, voedselverwerkende bedrijven en retail aan elkaar verbonden, en een sterk merk gecreëerd. Daarbij staken ze geregeld de grens van de gemeente Utrecht over, de provincie in, en vice versa. Ambtenaren en politiek aan weerszijden van de grens begrepen lange tijd niet waar Lekker Utregs mee bezig was en verwezen naar de ander. Ten slotte is eind 2008 op initiatief van Lekker Utrègs een convenant getekend waarin provincie Utrecht, gemeente Utrecht, Bestuur Regio Utrecht (9 gemeenten) en het Ministerie van LNV zich uitspreken om met elkaar samen te werken.

- Proeftuin Amsterdam heeft vanaf het begin wél de verschillende overheden aan boord. Het startte met een ondertekening, in juni 2007, door rijks-, provinciale en gemeentelijke overheidspartijen. Ook hier gaat de samenwerking niet vanzelf. Maar wat we hier ook zien is de lastige opgave om integraal, en dus sectoroverstijgend te werken. Proeftuin Amsterdam heeft ambities die vele sectorale agenda's betreffen; gezondheid, milieu, landbouw, economie, landschap, recreatie, onderwijs, etc. Omdat een dienst of afdeling vaak sectoraal werkt, betekent het in de praktijk dat de andere ambities weer uit het oog worden verloren. Zo kijkt de GGD alleen naar gezondheid van voedsel en niet naar de 'foodprint' van dit voedsel.

Oplossingsrichting

Voor een optimale relatie tussen stad en platteland moeten gemeenten en provincie beter samenwerken. Ook sectorale diensten en afdelingen moeten meer integraal gaan denken en beter gaan samenwerken.

Aanbeveling 1

Benader stad-land als natuurlijk eenheid, als ware het een stroomgebied, ga voorbij aan de scheiding stad en buitengebied, sectoraal beleid en laat partijen beter samenwerken.

2 RUIMTELIJK BELEID

Nieuw planologisch denken

Analyse

De afgelopen decennia is landbouw op steeds meer afstand komen staan van (de beleving van) de individuele burger. De voedselketen werd alsmaar langer. Deze scheiding zien we ook in de planologie. Scheiding van functies en monofunctionele bestemmingen staan een meer op de stedeling gericht, en dus multifunctioneel, landgebruik vaak in de weg. De uitvoeringsbesluiten bij de nieuwe Wet op de Ruimtelijke Ordening vereisen standaardisering en digitalisering. Dat belemmert de flexibiliteit die nodig is om mulifunctioneel ruimtegebruik mogelijk te maken.Standaard ontwikkeling in Nederland is de aankoop van agrarische grond en het omzetten in woon-, werk-, natuur- of recreatiebestemming. Zo verdwijnt de landbouw, en daarmee de art-de-localité, de kennis en kunde van de boeren voorgoed, en daarmee dus ook de mogelijkheid om vanuit landbouw in te spelen om stadse behoeften. Dit speelt met name in de stadsranden. De deelnemers van de Community of Practice hebben soms het "redden" van de bestaande boeren voor ogen. Het zijn echter juist de stedelijke opgaven en de zorgen bij stedelingen over ontwikkelingen op het gebied van gezonde voeding, landschap, onderwijs, zorg, sociale cohesie en culturele integratie die hen motiveren om mensen weer dichter bij landbouw en platteland te brengen. Dat vereist geïntegreerd landgebruik, waarin diverse functies gestapeld zijn zijn, dan wel op relatief korte afstand van elkaar toegankelijk en ervaarbaar zijn.

Concrete voorbeelden

In verschillende steden denkt men na over stadslandbouw. De gemeenten vinden zich gesteld voor een compleet nieuwe opgave die niet past in bestaande werkwijzen en beleid.

- Het initiatief Eetbaar Rotterdam pleit voor eetbaar groen in de stad, op daken en braakliggende haventerreinen. Dit was echter geheel nieuw gedachtengoed voor de gemeente Rotterdam. Mede dankzij Eetbaar Rotterdam is recentelijk het woord stadslandbouw verschenen in de nota's die moeten leiden tot een nieuw Groenbeleid van de gemeente Rotterdam.
- In de Tuinen van West, in de stadsdelen Osdorp en Geuzenveld-Slotermeer in

Amsterdam-West, is Stadslandbouw een kernwoord in het programma van eisen. Binnenkort start een innovatieprogramma om hier handen en voeten aan te geven, in samenwerking met het InnovatieNetwerk en Vereniging Boerenstadswens.

- In Tilburg is de grond voor het gebied Nieuwe Warande ten noord-oosten van de stad al grotendeels opgekocht door de gemeente. Naar aanleiding van de Community of Practice bijeenkomst te Tilburg, geïnitieerd door de Brabantse Mlieufederatie, staat landbouw er op de agenda.
- Gezonde Gronden uit Den Haag tovert balkons en kleine achtertuinen om in oases van permacultuur.
- De gemeente Almere heeft de plannen Agromere opgenomen in haar nieuwe structuurvisie.

Oplossingsrichting

Landbouw de stad inbrengen of in de stadsrand te behouden blijkt lastig. Het lijkt in te gaan tegen de bestaande RO systematiek en de bestaande praktijk van het uitkopen van boeren uit de stadsrand. Het terug brengen van de landbouw in de stad of stadsrand vereist nieuw denken, een hele nieuwe ontwerpopgave voor stedenbouwers, nieuwe planologie en nieuwe mechanismen om dit te organiseren en te financieren (zie ook aanbeveling 3).

Aanbeveling 2

Integreer (stads)landbouw in planologisch/ stedenbouw-kundig denken en creëer bestemmings-plancategoriën die stadslandbouw eenvoudig en natuurlijk inpasbaar maken.

3 FINANCIERING

Landbouwgrond in de stad(srand) betaalbaar houden

Analyse

Hierbij refereren we aan de analyse onder aanbeveling 2) maar gaan specifiek in op het probleem van de hoge grondprijs. De grond dichtbij de stad, en zeker ín de stad, is erg duur. Nu al kunnen gangbare grondprijzen van 4 a 5 euro per vierkante meter in het landelijk gebied nauwelijks worden terugverdiend met agrarische activiteiten, laat staan de veel hogere prijzen die men moet betalen dichtbij of in de stad. Ook al hebben gemeenten de agrarische bestemming vastgelegd in bestemmings-plannen, het is niet te voorkomen dat een roze gloed, en dus een speculatiewaarde, de prijs van grond dichtbij de stadsrand hoog houdt.

Concrete voorbeelden

Het fenomeen speelt in feite in alle steden. Grond in of nabij de stad is of wordt zo duur dat landbouw op den duur als vanzelf verdwijnt. Volkstuinen zijn inmiddels parken met recreatiewoningen geworden. Partijen die proberen landbouw in de stad(srand) terug te brengen of te houden vinden geen geschikte en betaalbare grond. Voorbeelden van worstelingen zijn:

- De Boterbloem in Amsterdam-West boert al jaren kosteloos op gemeentelijke grond, en moet volgens afspraak eind 2009 plaats maken voor een bedrijventerrein. Na burgerprotest is dit 2 jaar uitgesteld.
- In Oosterhout-oost wilde de gemeente in lage dichtheden woningen bouwen in een landbouwgebied waar de boeren zouden blijven boeren tussen de wijkjes. Omdat alle boeren de hoofdprijs wilde is dit plan niet van de grond gekomen.
- In de gebiedsuitwerking Westflank (gemeente Haarlemmermeer) zijn 10.000 woningen geprojecteerd, 3 miljoen m3 waterberging en 900 ha groen. Landbouw had hierin aanvankelijk geen plek, de waarde van landbouwgrond steeg daardoor omgekeerd evenredig. Twee agrariërs en een kunstgaleriehouder bundelden hun krachten in Buurderij Haarlemmermeer-Zuid, en slaagden erin hun

agrarische activiteiten zo te vermaatschappelijken, dat landbouw een essentieel onderdeel wordt van een deel van het plan.

Oplossingsrichting

Naast het fijnslijpen van het bestaande instrumentarium zoals structuurvisie en bestemmingsplannen (zie aanbeveling 2), zullen ook andere mechanismen verkend moeten worden om gewenste kwaliteiten in de stadsrand te behouden of te versterken. In algemene zin is het van belang het motief voor winst uit grondspeculatie om te zetten in winst uit gedeeld en/of toekomstig belang. Het is zoeken naar anderssoortige waardecreatie, gesteund door innovatieve vormen van organisatie. Slimme ruimteregelingen of vereveningsconstructies zijn mogelijk. Een actief gemeentelijk grondbeleid (grond aankopen en onder voorwaarden verpachten, erfpacht) kan ook heel effectief zijn. Een andere mogelijkheid is dat een groep betrokken stedelingen, al dan niet via een fondsconstructie, een stuk grond koopt om er eetbaar groen te (laten) realiseren; ook een nieuw regionaal banksysteem dat sparen koppelt aan lokale investeringen verdient uitwerking.

Aanbeveling 3

Onderzoek nieuwe financieringsmechanismen en andere instrumenten om landbouwgrond in de stad of nabij de stad betaalbaar te houden.

4 COMMUNICATIE

Gezond eten van gezonde gronden

Analyse

We beleven een schrikbarende toename van obesitas en diabetes. Resistentie bij kinderen neemt af en allergiën nemen toe. Mensen maken zicht terecht zorgen over hun gezondheid. Dit is eigenlijk heel vreemd. Niet eerder in de geschiedenis hadden we zo'n groot en divers aanbod aan voedingsmiddelen in de winkels liggen en je zou zeggen dat we niet eerder in een zo'n een hoge mate over kennis en infrastructuur op het gebied van gezondheid konden beschikken. Steeds meer mensen raken overtuigd dat onze gezondheidsproblemen te maken hebben met hoe wij eten en met hoe we de voedselketen, en de ruimte, hebben georganiseerd. Dat begint bij een gezonde grond; steeds meer boeren zien het belang in van organische stof, bodemleven en biodiversiteit. En dat eindigt met hoe wij voedsel tot ons nemen; uit een plastic bakje op de bank voor de TV of koken en eten we samen met aandacht verse groenten?

Concrete voorbeelden

Diverse initiatieven werken aan meer kennis en beleving van voedsel.

- Gezonde Gronden organiseert met boeren een cursus kringlooplandbouw en legt groentetuinen aan in Haagse parken. Een 'guerrilla gardening' actie op een braakliggend stuk grond in de stad, werd door de eigenaar/ontwikkelaar beloond met de financiering van biologisch zaai- en pootgoed voor een perceel elders.
- Lekker Utregs, Boerenstadswens, en Eetbaar Rotterdam organiseren regelmatig streekmaaltijden en diners, waarbij de ingrediënten ge-oogst zijn in of direct rond de stad.
- Vereniging Boerenstadswens uit Amsterdam is bezig met het creëren van buurtmoestuinen. Ook in Dordrecht en andere steden krijgen dergelijke initiatieven voet aan de grond.
- Vereniging Boerenstadswens heeft proeftuin Amsterdam geïnspireerd om 600 schoolklassen mee naar de boerderij te nemen om kinderen te laten ervaren waar hun eten vandaan komt. Proeftuin Amsterdam heeft tevens diverse andere activiteiten om kinderen in contact te brengen met landbouw en voedsel.

- Eethuis Van de Boer uit Rotterdam is een maatschappelijk ondernemer die niet alleen producten van nabij benut, maar ook workshops over koken en biologisch, regionaal voedsel verzorgd.

Oplossingsrichting

Er ligt een grote opgave om mensen meer bewust te maken van de relatie tussen voeding, gezondheid en stedelijke vitaliteit. We komen er achter dat we nog lang niet alles weten. De lange voedselketens leiden tot onzekerheid en twijfel bij de consument. Toch zijn er ook veel dingen die we wel weten: meer verse (blad)groenten en fruit (dus van het seizoen), minder vlees en zuivel, suiker, slechte vetten en zout. Maar ook andere zaken blijken een rol te spelen; daarvoor moeten we ook verder en dieper de keten in kijken: naar de verwerking, de transportafstanden, de productiewijze en de bodem waar uiteindelijk alles vandaan komt, en de manier waarop we de ruimte organiseren. Tot slot is het nodig om het bewustzijn te vergroten over de eigen rol die burgers in dit alles spelen. Het is een belangrijke sleutel om verruimd verantwoordelijkheidsgevoel te stimuleren, en zo een grotere zorg van stedelingen voor hun leefomgeving. Een van de manieren om hier aan te werken is om landbouw en beleving van voedselproductie dichter bij de burger te brengen. Deze zaken moeten steviger op de (politiek) agenda.

Aanbeveling 4

Doe veel meer aan bewustwording over en inzicht in relatie tussen landbouw, voedselverwerking, voeding, gezondheid en stedelijke vitaliteit.

5 FACILITATIE

Ondersteun en leer van stedelijke initiatieven

Analyse

In de Community of Practice 'Naar een nieuwe generatie stad-land verbanden' hebben we rond de dertig mensen georganiseerd die betrokken zijn bij initiatieven in zes grote steden in Nederland. Gedurende de rit kregen we zicht op steeds meer initiatieven, ook uit andere steden kregen we aanmeldingen. In de loop van het jaar kwamen veel activiteiten van de deelnemers in een stroomversnelling, mede door de onderlinge feedback. Elke keer dat we bij elkaar waren stonden weer nieuwe activiteiten op de rol. Veel van dit werk wordt getrokken door onbetaalde vrijwilligers. Zij steken er tijd en energie in omdat zij gepassioneerd zijn en overtuigd dat het werk nodig is. Zij krijgen gelijk gezien de aantallen stedelingen die aanhaken en meedoen. Het is echter in veel gevallen lastig om hierbij steun te krijgen van overheden en sponsors. Een duidelijk en laagdrempelig programma om stedelijke stad-platteland initiatieven te ondersteunen ontbreekt.

Concrete voorbeelden

Vele goede maatschappelijke initiatieven moeten zelf het wiel uitvinden. Op verschillende manieren kon de uitwisseling in het kader van de Community of Practice de initiatieven een stap verder brengen:

- Denken in samenhang en op meerdere abstractieniveau's. Het programmadenken van Lekker Utregs vormde een bron van inspiratie voor Van de Boer uit Rotterdam, en hielp hen verder te denken dan 'het volgende project'.
- Uitwisseling van kennis en ervaring; bijvoorbeeld over de organisatie van het Amsterdamse project boerderijeducatie, en de opzet van permacultuurpercelen in Den Haag.
- Begeleiding in concrete plannenmakerij, bijvoorbeeld in de plannen voor de stadsbuurderij in Osdorp met lokale ondernemers.
- Doorbraak in denken of een impasse in de organisatie doorbreken, bijvoorbeeld door de vereniging Boerenstadswens een spiegel voor te houden en zo een doorstart te bewerkstelligen.
- Het inspireren van andere partijen waarmee men graag wil samenwerken. De bijeenkomsten van de Community of Practice in Tilburg (Brabantse Milieufederatie) en Rotterdam (Van de Boer/Eetbaar Rotterdam) hielpen om aan

tafel te komen bij de gemeente (Tilburg), dan wel om het contact met de gemeente te verstevigen (Rotterdam). Met de mensen en ervaring van elders werd het lokaal initiatief meer serieus genomen. Zowel in Tilburg als in Rotterdam ontvingen we veel complimenten van de ambtenaren die de bijeenkomsten met zoveel ervaringsdeskundigen als een verrijking beschouwden.

Oplossingsrichting

Initiatieven kunnen worden ondersteund met het faciliteren van Community of Practice-achtige methoden. Op deze manier hoeven zij niet zelf het wiel uit te vinden en kan de inbreng van de personen en ervaring van elders plannen een stap verder brengen. Tegelijk zijn deze initiatieven van wezenlijk belang voor effectief overheidsbeleid, omdat ze veelal antwoorden formuleren op problemen die overheden nog niet goed kunnen waarnemen.
Daarnaast kunnen deze bottom-up stedelijke initiatieven ondersteund worden met goed rijks- provinciaal en gemeentelijk beleid. Dat moet geen smal sectoraal beleid zijn, maar juist sectoren (gezondheid, recreatie, landschap, RO, stedelijke ontwikkeling, integratie, onderwijs, ondernemerschap) én grenzen (stad-land, gemeenten) overstijgen. Dat beleid zou gebouwd moeten worden op bovenstaande aanbevelingen. Vele initiatieven zouden gebaat zijn met financiële en organisatorische bijdragen om hun activiteiten verder vorm te kunnen geven.

Aanbeveling 5

Bouw voort op maatschappelijke stedelijke initiatieven die vanuit een stedelijke vraag bezig zijn met landbouw, voeding en platteland en leer van hun ervaringen. Faciliteer de ontwikkeling van deze voorhoede met kennis, begeleiding en geld.

Deelnemers aan de Community of Practice; Naar een nieuwe generatie Stad-Land relaties

Lekker Utregs, Utrecht

Lekker Utregs is in 2006 gestart als een project van Milieucentrum Utrecht en Stichting Aarde. Centraal staat het regionaliseren van de voedselketen, waardoor de afstand tussen producent en consument verkleind wordt, werkgelegenheid in de landbouw behouden blijft, en de Utrechtse economie en oppepper krijgt. Voor consumenten werden evenementen zoals Oogstfeesten en markten georganiseerd. Er is een duidelijk logo ontwikkeld. In 2008 werd een intentieverklaring Lekker Utregs getekend door bestuurders. Lekker Utregs heeft gestaag gewerkt aan een netwerk van deelnemers (producenten) en organisaties. Vijfenveertig bedrijven en organisaties hebben een samenwerkingsverband opgericht voor regionaal voedsel. In 2008 zijn ook gesprekken gestart met Odenwald Organic bv. Dit bedrijf zal de handel en marketing van Utrechte Regioproducten met Lekker Utregs keurmerk op zich nemen. Tijdens de bijeenkomst van de Community of Practice in Utrecht spraken we over de optimale verhoudingen tussen de ideële organisatie en het commerciële bedrijf. www.lekkerutregs.nl

Brabantse Milieufederatie, Nieuwe Warande, Tilburg

De Brabantse Milieufederatie (BMF) is in 2008 een project gestart met de naam Voedsel in en om de Stad. Het gedachtegoed gaat een stap verder dan de (overigens succesvolle) groene mallen om de Brabantse steden door na te denken over vormen van voedselproductie in de stadsrand. Het gaat dus om méér dan groen, natuur, landschap en recreatieve uitloop. Het gaat uitdrukkelijk verder dan de promotie van streekproducten; de BMF is op zoek naar nieuwe ruimtelijk, sociale en planologische concepten voor de inrichting van een nieuwe stadsrand. De herinrichting van het gebied de Nieuwe Warande (ongeveer 600 hectare) in Noordoost Tilburg biedt daarvoor kansen. Dit, tot nu toe agrarisch gebied, wil de gemeente een parkachtige functie geven met een beperkt aantal huizen aan de randen, en een open middengebied. Hoe dat open middengebied eruit moet zien is nog een vraag. Een vorm van (stads)landbouw stond niet op de agenda van de gemeente Tilburg. Met de Community of Practice bijeenkomst in Tilburg hebben we een aantal ambtenaren enthousiast gemaakt door met hen na te denken over mogelijke inrichting en beheer van het gebied, de link met de stedelijke vraag en grondbeleid. Een ander doel waar we in zijn geslaagd zijn, is om los te komen van de standaard gang van zaken in ontwerp van gebieden op basis van de

oude zienswijze en bestaande organisaties.
www.brabantsemilieufederatie.nl

Vereniging Boerenstadswens, Amsterdam

De Vereniging Boerenstadswens is een vereniging die zich inzet voor betekenisvolle relaties tussen Amsterdamse stedelingen en het land rondom de stad, boeren in het bijzonder. Vanuit typisch stedelijke behoeften en noden - vergroten van sociale cohesie, gezond en smakelijk voedsel, natuurbeleving, recreatie, enzovoort - formuleren leden van de vereniging acties in de stad en op het omringende platteland, met boeren. Zij doen dat graag in samenwerking met andere organisaties, zodat win-win situaties ontstaan. De Vereniging Boerenstadswens wil een schakel zijn tussen stad en land (boerENbuur), en tussen de stadse partijen onderling. Voorbeelden van activiteiten zijn: boerderijbezoeken, boerderijeducatie (voor basisscholen), cursus Eten van de Boer, streekmaaltijden, ontwikkeling van een 'stadsbuurderij", boer-zoekt-buur voor zonnepanelen, etc. De bijeenkomst in Amsterdam is benut om meer zicht te krijgen op de spanning tussen het werken aan aansprekende projecten enerzijds en het opbouwen van de vereniging anderzijds. www.boerenstadswens.nl

Van de Boer en Eetbaar Rotterdam, Rotterdam

Van de boer is een Stichting in Rotterdam West, tevens naamgever van het eethuis waar gekookt wordt met - meest biologische - ingrediënten afkomstig van het Zuid-Hollandse platteland. Doel is om het platteland terug de stad in te brengen, de beleving van voedsel te vergoten, en de voedselkilometers te verminderen. Het restaurant werd in juli 2007 geopend en ontving lovende recensies. In 2008 werd een winkel/proeflokaal naast het restaurant geopend. Met anderen werd gebouwd aan Eetbaar Rotterdam, een 'expertisegroep' die zich bezig houdt met stadslandbouw; een bont gezelschap van professionals die de voedselketen zichtbaar wil maken in de stad. Zij willen onder meer onderzoeken waar en hoe men voedsel in de stad, bijvoorbeeld op braakliggende terreinen, kan produceren. Zo is het idee geboren om op een dakpark van een kilometer lang een dikke laag teeltaarde te leggen waar geboerd kan worden, met daaromheen restauratieve en educatieve voorzieningen.
Stichting Van de Boer wil een goed netwerk creëren tussen toeleveranciers en afnemers van regionaal geteelde producten. Tijdens de bijeenkomst in Rotterdam hebben we verder gedacht over mogelijkheden van business to business modellen om een, wellicht coöperatieve, marktplaats te creëren.
www.vandeboer.nl, www.eetbaarrotterdam.nl

Gezonde Gronden, Den Haag, Leiden, Delft

Het werkgebied van Gezonde Gronden is de zuidwestelijke hoek van de Randstad. Gezonde Gronden komt voort uit het besef dat een gezonde bodem van groot belang is voor de gezondheid van mensen, niet alleen van de boeren die met die grond werken, maar ook van hen die er door gevoed worden. Daarnaast wil Gezonde Gronden voedselzekerheid agenderen. Gezonde Gronden organiseert vele activiteiten zoals een cursus voor boeren over kringlooplandbouw, reeksen van lezingen en films, een cursus permacultuur voor stedelingen, project met balkontuintjes, aanleg en beheer van permacultuurtuinen in parken en volkstuincomplexen, participatie in het project Transition Towns. Gezonde Gronden vlecht aldus, in eigen woorden, 'een levend netwerk van betrokken burgers, boeren en ondernemers tot een regionale groene economie'. Tijdens de bijeenkomst in Den Haag werd duidelijk dat de maatschappelijke context van waaruit gewerkt wordt aan een nieuwe generatie stad-land relaties bepalend is voor de samenhang en effectiviteit van de projecten.
www.gezondegronden.nl

Biodiversiteitsactieplan, Leiden

Het project Biodiversiteitactieplan Lekker groen in en om Leiden is in 2008 gestart als een gezamenlijk initiatief van Milieudienst West-Holland (www.mdwh.nl), de gemeente Leiden en de provincie Zuid-Holland. Lekker groen in en om Leiden heeft als doel om groen en biodiversiteit in Leiden en omgeving te versterken in nauwe samenspraak met betrokken inwoners. De aanpak is bijzonder: in plaats van een adviesbureau te vragen de interactiviteit met burgers en boeren over dit onderwerp te organiseren, kregen maatschappelijke groepen zelf budget om hun groene visioenen te genereren: IVN (www.IVNleiden.nl) en de Ideewinkel (www.ideewinkel.nl) voor het stedelijke gebied en de 'Betrokken Teylingers' (www.betrokkenteijlingers.nl) in het westelijke buitengebied. De Agrarische Natuurverenigingen VanAde (www.VANade.nl) en Land van Wijk en Wouden (www.wijkenwouden.nl) brachten ideeën in voor de oostelijke regio. Diverse andere organisaties zijn aangehaakt (o.a. VROM, GGD, Naturalis, Leidse Milieuraad). In juli 2009 zijn alle ideeën samengebracht: verbindingen voor natuur en recreatie, natuurlijke oevers en bloemrijke bermen, 'speeldernissen' voor kinderen, biodiversiteit als onderdeel van duurzaam-bouwbeleid, een 'eetbare stad' en promotie van streekproducten. Een model met een netwerk van groene fiets-, wandel- en waterroutes, onderling verbonden door knooppunten, zal dienen als structuur om de veelsoortige projecten onder één noemer te brengen. Een eerste aanzet voor een uitvoeringsprogramma is gereed. Leiden nam deel aan de CoP-bijeenkomsten; rondom het project is uiteindelijk geen bijeenkomst georganiseerd.

Colofon

Een welvarend Platteland begint in de Stad, aanbevelingen van de Community of Practice, ‘naar een nieuwe generatie stad-land relaties’
September 2009

Auteurs:
Bart Pijnenburg, Mensenland, www.mensenland.nl
Gaston Remmers, Bureau BUITENKANS, www.bureau-buitenkans.nl

Vormgeving:
Marijke Kreikamp, www.4colourdesign.nl

De Community of Practice werd ondersteund door: Netwerk Platteland, KNHM en Taskforce Multifunctionele Landbouw en liep van mei 2008 tot september 2009. De CoP werd getrokken door Gaston Remmers en Bart Pijnenburg. Er vonden 5 bijeenkomsten plaats, waarvan verslag is gedaan op www.netwerkplatteland.nl.

Deelnemers in de Community of Practice waren: Lekker Utregs (Utrecht), Van de Boer (Rotterdam), Vereniging Boerenstadswens (Amsterdam), Brabantse Milieufederatie (Tilburg), Gezonde Gronden (Den Haag e.o.) en diverse partners betrokken bij het BiodiversiteitsActiePlan (Leiden).

Financiers:

NETWERK PLATTELAND

koninklijke nederlandsche heidemaatschappij

Facilitatoren:

bureau Buitenkans

mensenland

Deelnemers:

Lekker Utregs

VAN DE BOER

Brabantse Milieufederatie

Actieplan Biodiversiteit

